

ERGASH GAPNI BOSH GAPGA BOG‘LOVCHI VOSITALAR

Samariddinova Dilnoza Yusupovna,

Surxondaryo viloyati Qumqo'rg'on tumani 80- umumiy o'rta ta'lim maktabining Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

O‘quvchilarda shakllantiriladigan tayanch kompetensiyalar elementlari:

Kommunikativ kompetensiya:

B1

o‘quvchi ona tiliga oid tushunchaga ega bo‘lishi, o‘z ona tilida hamda birorta xorijiy tilda dastlabki tushunchalarni ishlata olishi;

mavzu bo‘yicha tavsiya etilgan o‘quv topshiriqlari va o‘qituvchining savollariga yozma va og‘zaki javob berishda ta’lim olayotgan til me’yorlariga rioya qilish; kichik guruhlar bilan ishlash jarayonida faol ishtirok etish.

B1+

maktab, mahalla, jamoat joylari, oilada, sinfda o‘rtoqlari bilan ma’naviy-axloqiy me’yorlarga amalga qilgan holda muloqotga kirishish.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi:

B1

o‘quvchi ona tili fanining yangiliklari, rivojlanishi bo‘yicha respublikamizda amalga oshirilayotgan ishlar haqidagi ma’lumotlarni ilmiy-ommabop materiallardan foydalanib, zarur ma’lumotlarni izlab topa olishi;

darslikning kirish qismida berilgan ko‘rsatmalar asosida o‘rganilgan mavzu matniga reja tuza olish;

matndan foydalanib savollarga javob topish, amaliy xarakterdagi topshiriqlarni bajara olish.

B1+

mediamanbalardan izlab topilgan ma’lumotlarni saralash, qayta ishlash, saqlash, ulardan samarali foydalana olish;

jadval, diagramma, sxemalar tuza olish, tushuncha, qoidalarni topa olish;

mediavositalaridan ona tili haqidagi ma'lumotlar va axborotlarni izlab topa olish.

O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi:

Darsning blok sxemasi:

№	Darsning qismlari	Belgilangan vaqt.
1.	Tashkiliy qism	3 daqiqa
2.	O`tilgan mavzuni takrorlash	12 daqiqa
3.	Yangi mavzu bayoni	14 daqiqa
4.	Mustahkamlash	12 daqiqa
5.	Baholash	2 daqiqa
6.	Uyga vazifa	2 daqiqa

Darsning maqsadi:

- o'quvchilarni 9-sinfga mo'ljallangan „Ona tili “ darsligi bilan tanishtirish;
- darslikning maqsadlari va vazifalari haqida tushuncha berish;
- darslikdagi materiallarni o'rganish usullarini tushuntirish;
- o'quvchilarga o'rganiladigan ma'lumotlar haqida tushunchalar berish

Dars materiallari va jihozlari:

1., Ona tili “ darsligi. .

2.,Mavzuga oid chizmalar

3.Doska, bo`r, daftar.

4.Tarqatma material: darsda o'rganiladigan asosiy atamalar va tushunchalar yozilgan kartochkalar.

I. Tashkiliy qism:

5.Sinfdan o'quvchilarni darsga jalb qilib, ishchi muhitni yaratish.

6.Sinf holati bilan tanishish va davomatni aniqlash

Darsning birishi

Darsning tasgkiliy qismi:

- o'quvchilar bilan salomlashish
- o'quvchilar davomadini aniqlash
- sinfning darsga tayyorgarligini tekshirish

Dars jihozlari:

- ✓ tarqatma materiallar
- ✓ kompyuter
- ✓ proyektor
- ✓ slayd
- ✓ reklama roligi
- ✓

II. Darsning mazmuni:

7. Darslikning dasturi, maqsadlari va vazifalari.

8. Darslikdagi materiallar tizimi va uni o'rganish uslubiyati va usullari.

9. O'rganiladigan ma'lumotlar hayotiy bog'liqligi..

III. Dars mazmunini ro'yobga chiqarish ustida ishlash:

11. O'qituvchining 9-sinfidagi „ona tili“ fani vazifalari va xususiyatlari, darslikdagi materiallar tizimi, uni o'rganish uslubiyati va usullari to'g'risida tushuntirish.

3- Yangi dars bayoni:

1-topshiriq. Quyidagi qo'shma gap qolipida gaplar tuzing.

1) Agar -sa,

2) -ki,

3) , chunki

4) , shuning uchun

2-topshiriq. Ergash gapni bosh gapga bog'lovchi vositalarni aniqlang.

IV. Mustahkamlash.

“Menga sòz bering” metodi

Bu metod òquvchilarda òrganilayotgan mavzu, muhokama qilinayotgan mavzu yoki tanqid etilayotgan mavzu bòyicha shaxsiy fikr - mulohazalarini bildirish, fikrlarni dalillar bilan isbotlash, ularni himoya qilish, mantiqiy xulosalarni ilgari surish kònikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. U òqituvchi va òquvchilar òrtasidagi ta'limiy hamkorlikni qaror toptirishga yordam beradi. Darslarda bu metodni qòllash orqali òquvchilar darsning tashkiliy jihatlari, samaradorligi xususida òz fikrlarini bayon qilish imkoniyatiga ega bòladi.

89-mashq. Ko‘chiring. Qo‘shma gap qismlarini bog‘lovchi vositalarni aniqlang.

1. Shunday yaxshi odatlarimiz borki, ularga hurmat bilan qarash lozim. (Said Ahmad) 2. Tilagim shuki, tog‘a, ayam bilan ukalarim kishilarga muhtoj bo‘lmasin. (Oybek) 3. Ikkinchi masala ancha jiddiy, shuning uchun u maxsus o‘rganishni talab qiladi. (Murod Muhammad Do‘st) 4. Agar shu topshiriqni bajarmasa, obro‘yi bir pul bo‘ladi. (Olimjon Xoldor)

90-mashq. Matnni o‘qing. Qo‘shma gaplarni ko‘chiring. Qo‘shma gap qismlarini bog‘lovchi vositalarni aniqlang.

Ongli kishi deyilsa, ongga ega, aql-idrokli odam tushuniladi. Ongli hayot desak, bir maqsadga yo‘naltirilgan turmush ifodalanadi. “Ongli” so‘zi shunday odamlarni bildiradiki, ular voqelikni, ijtimoiy hayotni, o‘zining mavqeyi hamda tarixiy va fuqarolik burchini yaxshi tushunadilar. (“Vatan tuyg‘usi” darsligidan)

Bilib oling. Ergash gaplar bosh gapga quyidagi vositalar yordamida bog‘lanadi: 1) ergashtiruvchi bog‘lovchilar; 2) ko‘makchili qurilmalar (shuning uchun, shu sababli, shu tufayli va boshqalar); 3) -ki yuklamasi; 4) nisbiy so‘zlar (kim – o‘sha, nima – shu, qayer – shu yer va boshqalar); 5) deb so‘zi va boshqalar.

“Reja” metodi Bu metod o‘quvchilar tomonidan muayyan bilim yoki boblar bo‘yicha o‘zlashtirilgan nazariy bilimlar asosida pedagogik faoliyatini tashkil etishga oid rejani ishlab chiqish kònikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Uni qòllash o‘quvchilardan o‘rganilayotgan mavzu mazmunini puxta o‘zlashtirish, asosiy gòyalarni umumlashtirish, ma'lum tizimga solish layoqatiga ega bòlishni taqozo etadi. Metod o‘quvchilar faoliyatini juftlik, guruh va jamoa asosida tashkil etish imkoniyatini beradi. Uni ma'naviy ma'rifiy ishlarini tashkil etish, pedagogik amaliyotni qòllash yanada samarali hisoblanadi. Bu metodda har bir guruh o‘z mavzulari yuzasidan reja tuzadilar va doskada namoyish etishadi. Va shu tariqa baholanadi.

“Qarama - qarshi” metodi

Metod o‘z mohiyatiga kòra o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilimlarni tahlil qilish hamda sintez qilish asosida mavzuni yoritishda ahamiyatli bòlgan tayanch tushunchalarni asosiy va ikkinchi darajali sifatida guruhlarga ajratish imkonini beradi. O‘quvchilar faoliyatining samaradorligini ta'minlash uchun ularning e'tiboriga quyidagi jadvalni taqdim etish maqsadga muvofiq:

Muhim tushunchalar	Muhim bo'lmagan tushunchalar

91-mashq. O‘qing, ergashgan qo‘shma gaplarni topib, ko‘chiring.

1. Dalalarga chiqing, bahri dilingiz ochilsa, quvvatga kirib ketasiz. (Oybek) 2. Hayotimda kim uchundir foydali inson bo‘lsam, bu mening eng katta yutug‘imdir. 3. Shuni bilingki, vaqtning qadriga yetish, uni behuda o‘tkazmaslik lozim. 4. Ikkovi ham men bilan qadrdonlardek so‘rashdi, shuning uchun darrov suhbatimizga jon kirdi. (Abdulla Qahhor)

92-mashq. Qismlari o‘zaro chunki, shuning uchun bog‘lovchi vositalari yordamida bog‘langan qo‘shma gaplarga to‘rtta misol keltiring. Bosh va ergash gaplarni aniqlang.

Hamkorlikda o‘qitish texnologiyasi

Hamkorlikda o‘qitish o‘quv topshiriqlarini o‘quvchilarning birgalikda bajarishi va hamkorlikda o‘qishidan iborat. Ushbu texnologiya olingan bilimlar asosida

o‘quvchilarning ko‘nikma va malakalarini shakllantirish, ularning loyihalash faoliyatini rivojlantirish, o‘quv bahsi va munozaralar o‘tkazishni ko‘zda tutadi. O‘qituvchi hamkorlikda o‘qitish asosida darsni tashkil etish uchun mavzularni aniqlab, o‘quvchilar bajarishi uchun topshiriqlar, dars rejasini ishlab chiqadi, o‘tilgan va yangi dars mavzusi bo‘yicha o‘quvchilar bilimini aniqlash uchun test topshiriqlarini tuzadi. Komanda bilan o‘qitish metodida o‘quvchilar teng sonli 2 komandaga ajratiladi. Komandalarga bir xildagi topshiriqlar beriladi. Topshiriqlarni har bir komanda a‘zolari birgalikda bajarishadi. Bu texnologiyada o‘quvchi bilimining kundalik natijasi avval qo‘lga kiritgan natijasi bilan solishtirish orqali aniqlanadi. Ana shunday qilinganida o‘quvchi o‘zi erishgan natijadan butun komanda manfaatdor bo‘lishini aniqlab, ko‘proq bilim olishiga va izlanishga intiladi.

“Har kim har kimga o‘rgatadi”

Bu usuli o‘quvchilarga o‘rgatuvchiga aylanish, ma’lum bilimlarni o‘zlashtirgach o‘rtoqlari bilan baham ko‘rish imkonini beruvchi o‘qitish usulidir. Bu usulning afzal tomonlari shundaki, o‘quvchi ushbu berilgan mavzuni diqqat bilan o‘rganib, bor kuchi

1. Ergash gap bosh gapga qanday bog‘lovchi vositalar yordamida bog‘lanadi?	
2. -ki bog‘lovchi vositasi qaysi gapning tarkibida qo‘llanadi?	
3. Shu sababli, chunki bog‘lovchi vositalari qaysi gap tarkibida qo‘llanadi va qanday tinish belgisi bilan yoziladi?	
4. Nisbiy so‘zli ergashgan qo‘shma gaplarga misollar keltiring.	

bilan harakat qiladi. Chunki unga o‘z sheriklariga ma’lum ma’lumotlarni yetkazish topshirilgan bo‘ladi. Bu esa o‘z navbatida Ma’suliyatli bo‘lishiga ko‘maklashadi.

“Xatolarni top”

Bu o'yinda o'quvchilar to'g'ri matn bilan tanishgan bo'lishlari kerak. To'g'ri matn berilib 10 minut tayyorlanishiga vaqt beriladi. Keyin buzilgan matn beriladi. O'quvchilar 1 kishi, 2 kishi, 4 kishi bo'lib matn ustida ishlashlari mumkin. Kim belgilangan vaqtda ko'proq xatoni aniqlay olsa, o'sha o'quvchi yoki guruh g'olib hisoblanadi. O'rgatish texnologiyasini o'zida mujassamlashtirgan differensiyal (tabaqalashtirilgan) ta'limdan foydalanish maqsadga muvofiq, yani fanga qiziquvchilar soni kamayib ketishini bartaraf etishga omil bo'ladi. O'quvchilar topshiriqlarni o'z imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda, ixtiyoriy ravishda tanlaydilar. Shu tariqa har bir o'quvchining o'z imkoniyati va qobiliyatini rivojlantirib borishiga zamin yaratiladi. Bugun quyi darajadagi savolni tanlagan o'quvchi, o'zlashtirish darajasini oshirgan holatda, ertaga yuqoriroq darajadagi savolni tanlashga, aksincha bugun yuqori darajadagi savolni tanlagan o'quvchi ertaga past darajaga tushib qolmaslik uchun harakat qiladi. Sinfdagi barcha o'quvchilarning faolligi oshadi. Mazkur texnologiyada bilimlarni nazorat qilish va baholash individual tarzda bajarilgan o'quv topshiriqlariga muvofiq tarzda amalga oshiriladi.

V. Dars yakunlarini chiqarish: O'qituvchi o'quvchilar bajargan yozma va og'zaki javoblar uchun qo'yilgan baholarni e'lon qiladi va yuzaga kelgan savollarga javob qaytaradi.

VI. Uyga vazifa: O'rganilgan mavzu savollariga javoblar tayyorlash.